

Victoria PILA

gr. did. I, Liceul de Creativitate și Inventică
Prometeu-Prim, Chișinău

Proiectul - metodă eficientă de cercetare a istoriei orale și locale

Rezumat: Dinamica lumii de astăzi reprezintă, fără îndoială, o provocare pentru predarea-învățarea istoriei în școală, în vederea adoptării unor strategii eficiente și inovative de cunoaștere a trecutului. Învățarea centrată pe elev determină o mai bună înțelegere a trecutului și le oferă tinerelor generații oportunitatea de a investiga subiecte care le sunt aproape, la

care au participat bunicii sau părinții lor, sau să redescopere locuri pe care le cunosc din copilărie. Proiectele la istorie sunt un prilej în plus de a dezvolta aptitudini și valori comportamentale, de a aplica cunoștințele dobândite și de a-i orienta pe elevi spre o analiză critică, precum și de a-i provoca să cerceteze istoria locală și să experimenteze istoria orală. Articolul prezintă două exemple de proiecte la istoria modernă și contemporană, care relevă puterea pe care o are această disciplină școlară: de a schimba percepția despre lume și de a apropia generații.

Cuvinte-cheie: proiect, istorie, gândire critică, istorie locală, istorie orală.

Abstract: The dynamics of today's world are undoubtedly a challenge for the teaching and learning of history aiming to adopt an efficient and innovative strategy promoting knowledge of the past. Student-centered learning provides a better understanding of the past and gives young generations the opportunity to research topics that are familiar to them, having been experienced by their grandparents or parents, or to rediscover places they have known since childhood. History-based projects represent a possibility of developing attitudes and behavioral values, of implementing the acquired knowledge and of directing the students towards critical thinking, as well as of challenging them to study local history and to experience oral history. The article refers to two examples of projects made by students, based on modern and contemporary history classes, which denote the power of history as a school discipline: a power to change one's perception about the world and to bring generations closer together.

Keywords: project, history, critical thinking, local history, oral history.

Studierea și predarea istoriei joacă un rol deosebit în constituirea identității personale, naționale și europene, iar paradigma centrării procesului de predare-învățare pe elev a reprezentat o schimbare fundamentală, care a atras

necesitatea găsirii unor soluții care să stimuleze permanent interesul și curiozitatea elevului, pe de o parte, și să-i îmbunătățească performanțele, pe de altă parte. Printre elementele inovatoare se regăsește și *învățarea bazată pe proiect*.

Apărut la începutul sec. XX, *proiectul* este o metodă de instruire activ-participativă, un produs al imaginației elevilor, care presupune un transfer de cunoștințe, deprinderi, capacități, favorizând abordările interdisciplinare și consolidarea abilităților sociale ale elevului, altfel spus – *proiectul este ceva, nu este despre ceva*.

Aplicând această metodă la orele de istorie, pentru lucru individual și în grup, elevii sunt provocați de a căuta/analiza/sintetiza/asocia/compara, de a crea un produs ce urmează a fi prezentat unui public; își formează capacități și își animă dorința de a demonstra *ce știu* și, mai ales, *ce știu să facă*. Astfel, ei își valorifică potențialul creativ; își dezvoltă capacitatea de analiză critică a problemelor. Activitățile care solicită gândirea critică îi provoacă să emită judecăți și raționamente, să ia atitudine. În aceeași ordine de idei, nu putem nega faptul că, atât profesorul, cât și elevul, au la etapa actuală o multitudine de surse de cunoaștere a istoriei: pe lângă cele tradiționale, avem acces la documente de arhivă, publicații ale timpului, pelicule documentare, canale TV, știri, filme artistice și chiar martori ai evenimentelor istorice etc. S-ar părea că suntem avantajați, dar această diversitate solicită o atenție sporită din partea cadrului didactic, în drept să-și asume rolul de a-i ghida pe elevi în lumea cunoașterii.

În acest context, cercetarea profundă, analiza atentă și critică a mărturiilor istorice, compararea diverselor surse cu referire la același eveniment formează un nucleu al acțiunilor, care îl va ajuta pe elev să aprecieze obiectiv situațiile, faptele și procesele/fenomenele istorice, or, gândirea critică apare atunci și acolo unde nu există mentalitatea unicului răspuns corect, fapt raportat la orice lecție de istorie. Pentru a-i încuraja pe elevi să cerceteze, să studieze, să intervieveze, să reflecteze, se impune urmarea unui șir de recomandări: promovarea diversității, implicarea activă în procesul de învățare, toleranța față de opiniile colegilor, ascultarea activă, realizarea de proiecte etc.

De cele mai multe ori, metoda proiectului se dovedește a fi foarte eficientă, în special în cazul abordării temelor interdisciplinare, iar prin natura sarcinilor

pe care le propune, solicită transferul de competențe dobândite în cadrul altor discipline și valorifică competențele transversale: de planificare, de organizare, de comunicare, de negociere etc. Printre subcompetențele ce urmează a fi dezvoltate, enumerăm: formularea unor răspunsuri prompte și expeditiv în anumite situații; susținerea argumentată a unei poziții sau opinii; formularea unui set de întrebări pentru martorii oculari ai diverselor evenimente/perioade istorice; respectarea unui cod deontologic (ținând cont de faptul că anumite amintiri pot provoca emoții tulburătoare în timpul unui interviu); investigarea unui subiect și structurarea unui proiect de cercetare; utilizarea tehnologiilor informaționale moderne în realizarea proiectului.

Analizând rezultatele evaluării inițiale, dar și ale celor formative la începutul experimentului, am constatat că marea majoritate a elevilor tratează istoria ca pe o simplă înșiruire de fapte, ordonate cronologic. În etapa experimentală, am acordat o nouă conotație temei de cercetare, în conformitate cu cerințele formulate de noul curriculum școlar. Am demarat activitățile proiectului prin anunțarea temei și a obiectivelor, prin delegarea sarcinilor membrilor fiecărui grup. Elevii au fost familiarizați cu: etapele desfășurării proiectului, algoritmul de investigare, structura produsului final și grila de evaluare. De asemenea, am stabilit împreună timpul necesar cercetării și perfectării lucrării. În procesul de lucru asupra proiectului au fost utilizate mai multe metode și procedee: observația, jocul de rol, analiza produselor, evaluarea produselor, investigația, studiul de caz, problematizarea, discuția, sinteza, dar și o serie de tehnici: *Cubul, Asaltul de idei, Cinquin, Graficul T, Diagrama Venn, Clustering*.

Utilizând metoda în cauză, cadrul didactic va avea în vizer următoarele aspecte: modalitățile de structurare a conținuturilor (tema și subtemele proiectului); clasificarea sarcinilor în realizabile în grup și individual; timpul alocat pentru fiecare activitate; posibilele produse; locurile unde pot fi realizate anumite sarcini; resursele necesare (materiale sau umane); modalitățile de monitorizare a activității fiecărui elev pe parcursul desfășurării proiectului.

În baza experienței pedagogice proprii, prezentăm mai jos avantajele și dezavantajele acestei metode polivalente.

Tabelul 1. *Avantajele și dezavantajele metodei proiectului*

S (puncte tari)	W (puncte slabe)
<ul style="list-style-type: none"> • Creează oportunități de: explorare, investigare, elaborare, dezbateri, producere a unor materiale etc. • Permite dialogul și confruntarea de idei, precum și lucrul în grup și luarea de decizii în comun. • Dezvoltă capacitățile de analiză, sinteză, interpretare, evaluare a unor informații, situații. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neînțelegeri între membrii grupului privind realizarea unor sarcini. • Îndeplinirea unor sarcini necesită resurse de timp și materiale mai mari. • Posibile erori de învățare.

<ul style="list-style-type: none"> • Responsabilizează elevul față de propriul proces de învățare și față de echipă. • Permite o abordare transdisciplinară (geografie, informatică, limbi străine). 	<ul style="list-style-type: none"> • În cazul în care unii membri ai grupului nu-și onorează obligațiile, acestea sunt preluate de ceilalți membri, pentru a finaliza proiectul. • Cadrul didactic nu evaluează contribuția fiecărui membru în parte. • Multe sarcini îi revin liderului de grup.
O (oportunități)	T (temeri)
<ul style="list-style-type: none"> • Implică desfășurarea de activități pe o perioadă mai îndelungată (de la câteva zile la câteva săptămâni). • Vizează o temă largă, care reclamă documentare, explorare și prelucrarea datelor și care stabilește o punte de legătură între realitatea din clasă și experiențe reale. • Presupune realizarea unui produs concret (individual/de grup), precum și un portofoliu al proiectului. • Încurajează utilizarea mijloacelor tehnice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Scăderea puterii de concentrare. • Componenta grupurilor este neomogenă, ceea ce presupune un grad diferit de implicare a elevilor. • Nemulțumiri privind distribuția rolurilor. • Lipsa coordonării activităților între membrii grupului. • Proiectele ar putea fi realizate parțial. • Accentul poate fi pus mai mult pe partea estetică și mai puțin pe cea științifică. • Unele sarcini ar putea părea distractive. • Martori care ar putea refuza participarea la realizarea interviurilor.

Prezentăm în continuare două exemple de proiecte. Primul, de cercetare în grup, a fost propus elevilor din clasa a XI-a: *Istoria localității mele – orașul Chișinău între ieri și azi* (în conformitate cu prevederile Curriculumului Național la disciplina *Istorie*, cel puțin 5% din conținuturi trebuie să fie axate pe istoria locală). Am inițiat proiectul prin anunțarea temei și a obiectivelor. Formarea grupurilor și repartizarea sarcinilor a fost lăsată la discreția elevilor, întrucât aceștia nu sunt la primul lor proiect de grup. O provocare a fost proba de tip *QUEST*, în vogă la momentul actual. Astfel, am venit cu ideea de a cerceta clădirile din orașul Chișinău construite în perioada modernă, elevii urmând să identifice locația acestora, să afle destinația lor actuală, starea în care se află și să le fotografieze/filmeze. O condiție obligatorie a fost prezentarea de dovezi concludente (poze, filmulețe) privind implicarea în această acțiune a tuturor membrilor grupului.

Exemplu de algoritm de cercetare:

- Investighează monumentele istorice din Chișinău.
- Selectează 5-6 monumente reprezentative.
- Studiază istoria monumentelor: scopul edificării, perioada, autorul, soarta acestora.
- Identifică stilurile arhitecturale.
- Cercetează documente sau fotografii de epocă cu referire la monumentele date.
- Utilizează mijloace tehnice moderne în realizarea proiectului.
- Elaborează proiectul conform cerințelor (structură, conținut, prezentare grafică).
- Prezintă proiectul și argumentează valoarea acestuia.
- Utilizează terminologia istorică în argumentarea propriului punct de vedere.

Câteva opinii ale elevilor despre implicarea în această activitate: ”*Am redescoperit orașul în care m-am născut, străzile pe care m-am plimbat de atâtea ori și nu mi-am dat seama de valoarea lor culturală și încărcătura lor istorică.*” (V. D., cl. XI); ”*Grație acestui proiect, am văzut o altă față a Chișinăului. Am avut posibilitatea să-l admir de la înălțimea Castelului de Apă. Am înțeles că OMUL sfințește locul, în baza exemplului lui Al. Bernardazzi, arhitectul general al Chișinăului de altă dată.*” (D. V., cl. XI); ”*Lucrând la acest proiect, m-am bucurat de faptul că avem un oraș frumos, cu edificii interesante în stil eclectic, dar, totodată, am realizat că foarte multe dintre ele au dispărut sau se află într-o stare deplorabilă, precum Muzeul Zemstvei. Mă gândesc cum am putea, împreună cu colegii mei, să inițiem un proiect întru reabilitarea acestui muzeu.*” (L. P., cl. XI); ”*Am realizat un filmuleț despre orașul nostru, pe care l-am plasat pe Internet și care se bucură de popularitate printre internauți.*” (B. E., cl. XI).

Menționăm că proiectele au fost prezentate cu ajutorul unor mijloace tehnice (audio și video), elevii demonstrând competențe digitale în Prezi, Power Point, Movie Maker.

Grila de monitorizare/evaluare a proiectelor

Criterii	Calificative
Grafică și design	
Calități oratorice	
Claritatea mesajului	
Realizarea obiectivelor	
Feedback-ul din partea colegilor	

Cel de-al doilea proiect, devenit deja tradițional, este obiectul de cercetare al elevilor claselor a IX-a, care studiază epoca contemporană, și poartă un titlu sugestiv:

Familia mea în istoria secolului al XX-lea.

Deoarece țara noastră a trecut de-a lungul secolului trecut prin evenimente și procese dramatice, în special legate de instaurarea unui regim totalitar, cea de-a doua conflagrație mondială, restabilirea prin metode violente a regimului de ocupație sovietic, însoțit de colectivizare, deportări, foamete organizată, precum și manifestarea acestui regim până în anul 1991, obiecte pentru cercetare și subiecte de interes istoric găsim, practic, în fiecare familie din Republica Moldova. În acest sens, cercetarea istoriei orale și locale constituie o prioritate și o necesitate în procesul instructiv-educativ. Am remarcat, cu surprindere, că discuțiile dintre tânăra generație de elevi și părinți, bunici, străbunici le relevă o față total necunoscută a trecutului istoric și o percepție diferită a anumitor perioade, despre care au citit doar în cărți. Motivația și inspirația pentru acest proiect are la bază un șir de factori:

- Istoria contemporană este scrisă și trăită de reprezentanții a 5 generații, care locuiesc, de obicei, foarte

aproape unii de alții.

- Investigând un subiect de interes familial, elevul devine și el parte a evenimentului/fenomenului.
- Istoria recentă este, de foarte multe ori, scrisă sumar sau nu este scrisă deloc.
- Elevul redescoperă strămoșii, care au fost lăsați în umbră, și percepe altfel istoria, simțindu-se parte din ea.
- Interviuurile realizate cu bunicii și părinții contribuie la promovarea dialogului între generații.

Produsul final al proiectului este prezentarea unui membru al familiei prin prisma evenimentelor trăite de acesta sau la care a participat nemijlocit. Colegii de clasă descoperă cu interes persoane care au fost deportate, au participat la Jocurile Olimpice de la Moscova (1980) sau la intervențiile militare din Afganistan, au efectuat serviciul militar într-o țară deja inexistentă – RDG, au lucrat ca medici pe continentul african sau ca profesori de limba rusă în Cuba.

Prezentăm un fragment din povestea unei fetițe deportate în Siberia, astăzi bunica elevei Maura Caramalac.

Familia mea – victima deportărilor

Și astăzi, ori de câte ori aud bătăi în ușă, tresar... de parcă trecutul m-ar pândi... și, involuntar, pentru câteva clipe, îmi zboară gândul, cu întreaga-mi ființă, înapoi..., la acele momente de groază...

5 iulie 1949, satul Chircani, raionul Cahul... Familia acestei femei, care mi-a împărțit din culisele evenimentului, comparativ cu familiile numeroase specifice acelor vremuri, era destul de mică – două fiice, un fecior și părinți.

Era o zi senină, aridă, aparent obișnuită... Ceea ce a făcut-o neobișnuită e faptul că, spre seară, prin sat, a început să treacă un șir lung de mașini..., anunțând parcă un nou război. De această dată însă, avea să fie ceva diferit, la care nimeni nu se aștepta. "Colectarea" oamenilor a început noaptea. Când militarii au bătut la ușa acestei familii, era trecut de miezul nopții. Deschizând ușa, în casă au dat năvală mai mulți soldați, îndreptându-și armele spre copii. Ei au început să plângă în hohote, în timp ce tatăl lor realiza că își vede casa pentru ultima oară. Mama copiilor plângea și ea, întrebând: *Ce s-a întâmplat? Ce-au făcut? De ce ei?* Unicul răspuns la toate rugămințile și întrebările oamenilor era: *Urcați mai repede în mașină sau vă împușca!* Și nici măcar nu în limba lor, ci în rusă. Mama fetei a luat cu ea două icoane, tatăl – o pătură, pentru care era cât pe ce să primească un glonte (...).

În tren era frig, murdar, acesta era plin de tot felul de paraziți. Oamenii, prea mulți, stăteau lipiți unul de altul. Podelele murdare le-au fost pat mai multe zile în șir. O plasă de fier, pusă sus, ținea loc de geam, unicul, care lăsa să pătrundă câteva raze de soare. În vagoane se auzeau doar bocete. Călătoria vieții lor a durat parcă o veșnicie, momentele de îmbulzeală și foamete erau o nimica toată pe lângă teroarea pe care erau nevoiți să le îndure. Fetița de 6 ani de atunci își amintește despre această călătorie: *Țin minte că eram lângă mama, o țineam strâns de rochie și plângeam, pentru că toți în jurul meu plângeau. Dacă ar fi să aduni lacrimile oamenilor din acel tren, ar ajunge să umezească cel puțin jumătate din deșerturile Africii.*

Și iat-o ajunsă în Siberia împreună cu familia sa, în orașul Biisk...

A urmat prima zi de școală, o zi specială în viața oricărui copil, mai puțin pentru cei de aici, obligați să se deciză de limbă și cultură, de tot ce-i lega de patrie...

După gimnaziu, femeia a urmat colegiul pedagogic. În toți acești ani, limba rusă i-a devenit, practic, limbă maternă, dar niciodată nu a uitat de unde a venit, căci toți basarabeni mai purtau în suflet dulcile amintiri din trecut.

După 10 ani, familia s-a putut întoarce în Basarabia. Însă ceea ce-i aștepta aici, era deplorabil. Le-a fost confiscat totul – casă, vaci, oi... Au fost nevoiți să înceapă de la zero. Peste câțiva ani, femeia a devenit profesoară de limba și literatura rusă, fiind o persoană respectată de toți. Astăzi, e și mamă, și bunică. **Bunica mea!** În ochii ei poți ușor observa urme ale războiului purtat de ea, cicatrici care ar fi trebuit să devină simple amintiri. Nu m-am gândit niciodată că doare atât de mult să-ți cunoști istoria. Pentru mine, bunica este un exemplu de voință.

Un alt exemplu de proiect este reportajul realizat de Elena Ursu, elevă în clasa a IX-a.

Reportaj despre bunicii mei Elena și Nicolae Ursu

Nicolae Ursu s-a născut pe 10 septembrie 1941, în satul Lozova, acum raionul Strășeni. Nu a frecventat grădinița, fiindcă s-a născut în perioada celui de-al doilea război mondial. Școala a fost o perioadă luminoasă pentru el, deși era nu pe planul al doilea, ci „pe planul al treilea”. În ciuda vremurilor aspre, în care copiii erau supuși și învățați să facă munci fizice încă de la vârste fragede, nimic nu l-a oprit să se înarmeze cu o istețime de invidiat, găsind mereu calea cea mai ușoară a lucrurilor. La școală învăța doar câteodată. Ține minte „prezența” lui Lenin peste tot. Cel mai mult îi plăcea limba moldovenească, geometria, istoria și geografia. După ce a absolvit 7 clase, în 1956, a lucrat în colhoz. Cât despre perioada foametei, nu a simțit-o prea mult, pentru că s-a născut într-o familie de gospodari. În 1960 a plecat la armată, la Leningrad, apoi a fost trimis în Cuba, unde a învățat limba spaniolă și s-a ocupat de rachetele din sistemul de apărare. Au fost duși acolo „ca fugari”, cu acte false, având ca misiune să inspecteze și să contribuie la excluderea capitaliștilor din Cuba. *Ne-au dus acolo ca să ne omoare*, spune el. Cei veniți din partea rusă erau ușor de recunoscut, după chipiul în carouri negre și albe. Erau împușcați. *Începi să plângi când îți amintești că erai obligat să te duci într-un loc unde camarazii tăi, aflați lângă tine, sunt împușcați, iar tu supraviețuiești. Când erau trimiși în oraș 5 soldați, se întorceau doar 2. Ne pierdusem orice speranță la întoarcere, la viață.* După doi ani petrecuți peste ocean, se întoarce în satul natal, unde urmează cursuri de șoferie și se angajează în câmpul muncii.

Elena Ursu, pe nume de fată Darii, s-a născut în satul Ciuciuleni, nu departe de Lozova, pe 3 iunie 1944, în acte – 4 iunie, însă nu a fost de găsit în arhivă, consecință a războiului. A mers la școală în 1951. Era o elevă perfecționistă, intrând în rândul pionierilor în clasa a II-a (până în clasa a V-a), dar nu și-a dorit să completeze rândurile comsomolului. Ține minte și acum câteva versuri: „Lenin cu noi în rând,/ Lenin ne-a fi oricând.” Ține bine minte și anul 1953. La moartea lui Stalin, își ruga părinții să-i pună, în semn de doliu, panglică neagră, alături de cunoscuta cravată roșie și mult-dorita insignă de pionier, pentru că era obligatoriu. La școală îi plăcea cel mai mult să studieze limba engleză, limba moldovenească, caligrafia, fizica, biologia și algebra. La fel ca în cazul lui Nicolae, avea un profesor de limba rusă nevorbitor de limba română, de aceea nu a fost în stare să învețe limba rusă. Astfel, o singură dată a fost scoasă la careu, fiind certată că nu învăța limba rusă.

În concluzie: Proiectele pe care le realizează elevii la orele de istorie contemporană constituie exemple ale puterii de transformare și de modelare a personalității pe care o exercită istoria în calitate de disciplină școlară: puterea de a schimba percepția despre lume, despre evenimentele din trecut și prezent și de a apropia generații. O asemenea abordare a istoriei nu pune accentul pe cantitatea informațiilor învățate, ci pe analiza lor critică, determinând, în acest mod, formarea de competențe și atitudini care ar susține abilitățile sociale de comunicare și relaționare ale tinerilor, în calitate de cetățeni demni ai propriei țări, dar și o înțelegere mai profundă a identității naționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Bernat S. E. Tehnica învățării eficiente. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2003. 270 p. ISBN 973-610-181-9. Pe: <http://ro.scribd.com/doc/14977461/SimonaElena-Bernat-Tehnica-Invatarii-Eficiente>
2. Cartaleanu T., Cosovan O., Goraș-Postică V. Formare de competențe prin strategii interactive. Chișinău: CE PRO DIDACTICA, 2008. 204 p. ISBN 978-9975-9763-4-3.
3. Cucoș C. (coord.) et al. Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice. Curs elaborat în tehnologia învățământului deschis la distanță. Iași: Polirom, 1998. 320 p. ISBN 973-683-213-9.
4. Ionescu M., Radu I. (coord.) Didactica modernă. Ed. a II-a. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X. Pe: <http://ro.scribd.com/doc/10232889/Didactica-Moderna-Coord-Miron-Ionescu-Radu-Ioan-sa-2001>
5. Ionescu M. Managementul clasei. Un pas mai departe. Învățarea bazată pe proiect. București: Humanitas, 2003.
6. Nicola I. Tratat de pedagogie școlară. București: EDP RA, 1996. 485 p. ISBN 973-30-4683-3.
7. Temple C., Steele J., Meredith K. Inițiere în metodologia dezvoltării gândirii critice (adapt. Cartaleanu T., Cosovan O.). Ed. a II-a, supliment al Rev. Didactica Pro... nr. 1 (7). Chișinău, 2003.
8. Temple C., Steele J., Meredith K. Învățarea prin colaborare. (Crețu N. (coord.)) supliment al Rev. Didactica Pro... nr. 7. Chișinău, 2002. Pe: <http://prodidactica.md/files/3.pdf>
9. Scifos L. et al. O competență-cheie: a învăța să înveți. Ghid metodologic. Chișinău: CE PRO DIDACTICA, 2010. 136 p. ISBN 978-9975-4125-0-6.
10. Stradling R. Teaching 20th Century European History. Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing, 2001.